

Sydänsuru.

I.

Verkalleen laski aurinko läntisen metsänrannan taakse. Hiljaisena ja tyynenä lepäsi kesäillan hämy mailla ja mantereilla.

Majan luona istui turvepenkillään vanha Väinö, viisas vanhus, mietteissään nojailien sauvaansa. Hänen uneksiva katseensa leijaili valomerren väreilevässä purppurassa ja kasvonsa jalot piirteet loistivat illan kiiltävässä hohteessa; mutta vieläkin kirkkaampi oli loiste, jonka loi hänen sisäinen rauhansa.

Äkkiä vanhus heräsi uinailustaan. Häntä lähestyi Liisa, hänen rakastettu pojantyttyänsä, katse luotuna arasti maahan ja viivyttelevin askelin. Hän tuli kuin syntejään katuva, eikä leikki mielessä niinkuin tavallisesti. Tervehtimättä vanhusta ja vailla entistä iloista hymyilyään seisastui hän epäröiden matkan päähän.

Silloin käänsi ukko katseensa ja Liisa tunsu pistoksen sydämessään. Hän kohotti vähän päätänsä ja katseli rukoilevasti vanhukseen; ja hänen huuliltansa kuului kuiskaus:

»Isä . . . siitä on kauan, kun olin viimeksi luonasi . . .«

»Tytttäreni«, ukko vastasi, ja hänen äänensä oli lempeä kuin vienoisen tuulen henkäys, »surrestaan tulevat ihmiset minun luokseni. Niinkauan kun olit lapsi ja viattomuus riemuitsi rinnassasi, olit sinä *minun* iloni. Mutta nyt näen otsallasi pilven ja okasen sydämessäsi, nyt on lapsuutesi paennut – ja nyt on vanhus *sinun* lohdutukseksi.«

Isoisän sanat pudottivat raskaan kiven Liisan sydämeeltä. Hän tunsu itsensä äkkiä niin vapaaksi ja heittäytyi itkien vanhuksen jalkoihin. Hän kallisti päänsä viisaan polvelle ja ukko viihdytellen hiveli kädellään hänen hiuksiansa.

Sitten, itkun vajettua, kuului taaskin vanhuksen ääni:

»Sinua vaivaa suru. Kerro se minulle.«

Silloin kuiskasi Liisa viivytellen joka sanalla:

»Minä häntä niin rakastin, annoin hänelle koko sydämeni . . . ja hän hylkäsi ja petti minut.«

Hän vaikeni, ja Väinö-vanhus oli vaiti. Mutta hän tunsu saaneensa voimaa vanhuksen mykästä osaaottavaisuudesta, ja silloin pakottivat esille tunkevat muistot häntä kertomaan:

»Näin hänet kerran metsässä poimiessani marjoja äidilleni. Emme tunteneet toisiamme, mutta kun hän kulki ohitseni ja katseli minua, vapisin, enkä uskaltanut katsella häntä silmiin. Sitten tuntui minusta niin yksinäiseltä, kunnes tulin kotiin äidin luokse ja palvelin äitiä. Mutta kerran kun luetin kylänlapsia kirkkomäellä, tuli hän sinne ja pyysi saada kuunnella opetusta. Ensin melkein säikähdin, uskalsin tuskin jatkaa koulua, mutta silloin juohduit sinä mieleeni, isoisä, ja kehotin häntä istumaan eräälle kivelle. Hän istui siinä koko ajan meidän lukiessamme, eikä minulla ollut rohkeutta katsella häntä. Mutta tiesin, että hän oli niin kaunis . . . Seuraavana sunnuntaina, ah, isoisä, miksikä hän taaskin tuli? Hän tuli joka kerta, ja joka kerralla sykki sydämeni kiihkeämmin. Ja lasten mentyä jäi hän aina hetkeksi kanssani puhelemaan. Kauniisti sointui hänen äänensä, kauan jälkeensä helähteli se korvissani ja yksin ollessani tyrskähdin pakosta itkuun; äitikin joskus kyseli, mikä minua vaivasi ja minkätähden en laulanut; mutta ääneni petti, jos koetin laulaa. Oi, enhän ymmärtänyt missä vika oli . . .

Mutta, isä, sitten tuli toinen aika. Uskaltanenkö siitä sinulle kertoakaan? Eräänä iltana Aarno saattoi metsän kautta minut kotiin. Ja vieretysten kulkiessamme hän kertoi minulle sadun, kuten sanoi. Lintu istui oksalla ja lauloi; hän oli yksin koko suuressa maailmassa, siksi oli hänen laulunsa niin surullinen. Silloin lensi ohi pienoinen lintu, mutta seisastui kuuntelemaan ja takaisin palaten istuutui viereiselle oksalle. Hän katseli suurin silmin laulajaa, ja katseensa oli niin syvä, että toinen vaikeni; nyt ei hän voinut kauempaa valittaa yksinäisyyttänsä. Eikä hän enää tuntenutkaan itseänsä yksinäiseksi, saatuansa katsahtaa pikku tulijan silmiin – ja vaikkakin toinen seuraavassa hetkessä lentäisi matkoihinsa, niin olihan laulajalla kumminkin muisto, jonka tähden kannattaisi elää . . .' Mutta, isoisä, minä ymmärsin heti, mitä hän tarkoitti. Eikä minulla ollut rohkeutta lentää pois. Hän katseli minua ja minä katselin häntä, ja kaikki tuntui niin oudolta. Ja sitten lepäsin nyyhkien hänen rinnoillansa, ja hän toi minut kotiin melkein kantamalla.

»Oi, isoisä, kuinka olin onnellinen! Lauleskelin joka päivä, ja koko luonto lauloi minulle: kukkaset, linnut ja aurinko. Ja äitikin siitä riemastui. Kerroin hänelle kaikki, ja vaikka hän alussa pelästyikin, täytyi hänen kuitenkin lopulta ottaa osaa minun onneeni. Hän unohutti kipunsa ja tuli uudelleen nuoreksi. Aamusta iltaan tuntui elomme taivaassa ololta . . . Kuinka rakastin Aarnoa, Aarnoani, Aarnoani . . .»

Liisa eli kokonaan muistoissaan ja kadonneen onnen heijastus väikkyi hänen kasvoillansa. Eikä hän huomannut Väinö-vanhusta, joka suru-silmin katseli avaruuteen.

II.

»Ja siksi unhotit minut.» Vanha isoisä puhui.

Tyttönen vavahti. Hän sanoi hätäisesti:

»Ei suinkaan, isä. Monasti ajattelin sinua. Ja tiedätkös, kaiken opettamasi kauneuden kerroin Aarnolle. Sanomattomasti hän piti siitä, että sanoit rakkauden olevan korkeimman ja ainoan elämän, ja hän sanoi tulevansa luoksesi minun kanssani. Siksi en minäkään tullut, sillä tahdoin tuoda Aarnon kanssani ja valmistaa sinulle odottamattoman ilon ja näyttää, että nyt vasta oikein ymmärsin, mitä rakkaus oli.»

Mutta vanhus pudisti surullisesti päätänsä ja sanoi lempeästi:

»Ei, lapseni, sinulla oli koko ajan hämärä aavistus, että vanha ystäväsi ei siitä ilostuisi.»

Oli kuin Liisa olisi äkkiä tajunnut tilansa ja taaskin katsellut todellisuutta silmiin. Hän heitti ukkoon pikaisen silmäyksen ja hautasi kasvot käsiinsä.

»Ah niin, isä», hän valitti, »sinulle täytyy aina puhua totta. Mutta anna minulle anteeksi, sillä minä en tuntenut enää itseäni. Siitä asti kun aloin rakastaa Aarnoa, olen ollut kuin kahteen jaettu. Nyt taas ollessani luonasi näen sen selvästi. Jos lankean toiseen – kuten äsken tapahtui ja niin tapahtuu aina Aarnon kanssa ollessani – unohdan toisen ajattelematta mitään, mutta Aarno täyttää koko ajatukseni. Ja ollessani yksin omissa mietteissäni – niin, niin, sen sanoit, isoisä, silloin sukeutui kuvasi mieleeni ja minusta tuntui kuin olisin ainoastaan puoleksi kuulunut Aarnolle, puoleksi sinulle, mutta en saanut silloin näitä osia sopimaan yhteen. Mutta olin kumminkin onnellinen, sillä toivoin kaiken muuttuvan hyväksi . . .

»Mutta sitten, isä, sitten pimeni kaikki. Aarno minut hylkäsi, hän ei enää rakastanut minua. Ja kerran hänet kohdatessani oli hän kylmä ja välinpitämätön. En voi sanoin kertoa, mitä tunsin. Sydämeni itki ja parkui, tahtoen rakkautta, ja kumminkin mil'tei häntä vihasin. Oi, en ollut silloin hyvä, mutta minä kärsin niin sanomattomasti.

»Ja siitä päivin muistelin sinua lakkaamatta. Pidin itseäni suurena rikoksen tekijänä ja tunsin, että sinä et enää voisi minua rakastaa, ja kumminkaan en tietänyt mikä rikokseni oli. Katsellessani menneisyyteen, en ollut tehnyt mitään pahaa – olin ainoastaan rakastanut ja tullut petetyksi.

»Ah, isoisä, minkätähden olen näin onneton? lapsuuteni oli niin rauhallinen ja ihana. Äitiä rakastin kovasti, vanhaa sairasta äitiä, autoin häntä ja olin hänen ilonsa ja lohdutuksensa, autoin kylän lapsia ja opetin heitä lukemaan, ja vaikka olimmekin köyhiä, annoin kuitenkin köyhille siitä vähästä mitä kangaspuista ja puutarhasta ylettyi. Olin niin onnellinen tehdessäni hyvää, sinä opetit, että rakkaus on korkein . . .

»Mutta kun Aarno tuli, olin äkkiä niin yksinäni. Eihän kukaan, arvelin, rakastanut minua oikein . . . ennenkuin Aarno – ei, en enää konsanaan tule tuntemaan niin rajatonta onnea! Miksi on elämä niin surkeata? Miksi hylkäsit minut, Aarno?»

»Liisa, ethän sinä *ollutkaan* onnellinen. Kerroit juuri, että sielusi oli kuin kahtia jaettu.»

Taaskin säpsähti tyttö ukon sanoja ja katseli häntä puoleksi peloissaan, puoleksi kiitollisesti.

»Isä, pääni menee pyörälle muistellessani Aarnoa, mutta sinun puhuessasi tuntuu olo niin kumman rauhaisalta. Sano minulle – tai älä, tiedänhän kumminkin että se on niin! – sinä rakastat minua niinkuin ennenkin?»

»Rakkaus on iäinen ja muuttumaton», vastasi vanhus lempeästi; »ainoastaan sinun ajatuksesi ovat kulkeneet toisia teitä.»

»Oi isoisä, lohduta minua! Mieleeni juontui niin kumman outo ajatus. *Sekö* siis olikin rikokseni, että en sinua rakastanut ylitse kaiken?»

Ja mielen äkillisesti kuohahtaessa hän suuteli kiihkoisesti vanhuksen kättä.

Mutta tapansa mukaan hymyili ukko rauhallisesti.

»Se *oli syy*», hän sanoi hiljaa, mutta lisäsi kohta: »sillä totuuden henki puhuu vanhan, ryppyisen Väinön kautta. Ja sama henki asustaa sinunkin sydämessäsi, mutta sinä et kuule sen ääntä, sillä sydäntäsi on raadeltu ja se huutaa parantavaa voidetta haavoillensa. Mutta polje sitä rohkeasti, niin on henki antava äänensä kuulua.»

Liisa kuunteli tarkkaavasti ja kääntyi säikähtyneenä ja kysyvästi vanhukseen.

»Niin et koskaan ennen ole puhunut!»

»En, sillä sen tuo kärsimys muassaan. Sinä et ollut koskaan tuntenut soraääniä sielussasi. Viattomuus elää hengessä, mutta sen elämä on leikkiä, se ei siitä tiedä. Mutta syntiinlankeemus jatkaa ihmisen kahtia, ja silloin syöksyy sielu sokeasti kadotukseen, jollei se voi erottaa hengen ääntä. Mutta autuas hän, joka luopuu kaikesta ja palaa henkeen.»

»Kuinka hämärästi puhut, isä», tyttö sanoi, melkein vavisten. »Moista viisautta en ole ennen kuullut.»

»Tyttäreni, palaa takaisin henkiseen elämään, lannista kapina sisässäsi ja elä niinkuin elit, ennenkuin tiesit hyvästä ja pahasta, silloin olet käsittävä sanoissani piilevän viisauden.»

Nyt Liisa ponnahti kiivaasti seisolle.

»Mitä tarkoitat, isoisä?» hän huudahti. »Tahdotko, että luopuisin Aarnosta, että en saisi häntä rakastaa, että tappaisin kaikki tunteeni, että tulisin kylmäksi ja välinpitämättömäksi ja kieltäisin kaiken inhimillisen itsessäni? Oi, viisas, pidä silloin viisautesi omanasi!»

Ja tyttö-raukan valtasi äkillinen epätoivo, ja hän huudahti:

»Aarno, Aarno, miksi hylkäsit minut?»

Ja heittäytyi nyyhkien maahan.

Väinö-vanhus ei vastannut. Hetken aikaa kuului ainoastaan Liisan nyyhkytykset. Mutta sitten alkoi ukko puhumaan, ja hänen sointuva äänensä kaikui mahtavana ja mukaansa tempaavana, pakottaen Liisaa kuuntelemaan.

»Mitä opetti ukko sinulle kaikkein ensimmäiseksi, Liisa? Vieläkö muistat niitä iltoja, jolloin ilon virmassa juoksit tänne ylös, ja ihmetellen kuuntelit hänen opetuksiansa? Opettiko hän silloin sinua kuolettamaan tunteitasi, tulemaan kylmäksi ja välinpitämättömäksi ja polkemaan inhimillisyyttäsi? Oi, Liisa! Kukas muu, kuin vanhus näytti sinulle rakkauteen kätkeyn kauneuden? Kuka opetti sinua ymmärtämään kukkaisten puhtaita ajatuksia, kuka lintujen iloisia liverryksiä, kesäillan surumielisyyttä ja taivaan pohjatonta syvyyttä? Kuka sinua opetti säälimään sairaan tuskia, avuttoman huutoja, köyhän repaleita ja oppimattoman tiedonhalua? Kuka se oli muu kuin vanhus? Ja hänkö käski sinua sammuttamaan rakkautesi lemmittyysi! Niin ei koskaan sano henki . . .»

Liisan nyyhkytykset olivat lakanneet. Hän oli noussut polviensa varaan ja kuunteli melkein hengittämättä vanhuksen puhetta. Nyt kuohahti hänen rintansa ja huulet liikahtivat, mutta hän ei löytänyt sanoja tunteitaan ilmaistakseen.

Ukko jatkoi:

»Rakkaus on viisauden täyttymys, *rakkaus*, mutta ei aistinten halu, ei *oma onni* . . . Etkö huomaa, lapsi, että tulisissa tunteissasi et rakastanut häntä, jota kutsut Aarnoksesi, vaan omaa itseäsi hänessä, omaa onneasi hänen kauttansa? Ja tämä on ihmisen syntiinlankeemus, että hän rakastui itseensä ja ihastui omaan onneensa. Voi lyhytnäköinen ihmislapsi, joka huokaillet haluten omaa itseäsi, kun koko maailma on rakastettavanasi! Hengen elämä on autuus, ja hengen elämä on rakkaus, mutta autuutta ei rajota muoto, eikä oma minuutemme kahlehdä rakkautta – rakkaus on vapaa ja leviää äärettömyyteen .

..

»Mene, tyttöseni, mene ja mietiskele viisauden sanoja. Käy itseesi ja tutki. Ole peloton. Mutta kun henki sinua kehottaa, tule uudelleen vanhuksen luokse . . .»

»Kas, aurinko on mennyt mailleen ja lintu on peittänyt päänsä siipensä suojaan.»

Nousten ojensi Väinö kätensä tytölle hyvästiksi; ja nojaten sauvaansa hän hoiperteli matalaan majaan.

Mutta Liisa katseli hänen jälkeensä miettiväisenä ja uneksivin silmin, kääntyi ja lähti astelemaan kohti kotiansa valoisana kesäyönä – verkalleen kuten oli tullutkin.

(Jatk.)
Elia Vera.

(Omatunto 1906 Huhtikuu N:o 13, ss. 117–120)

Sydänsuru

III.

Oli taaskin ilta ja auringon lasku, ja taasen istui vanha Väinö turvepenkillä majansa edustalla. Mutta kesä lämpimine syleilyksineen oli kadonnut, ja koivu oli ikävässä yksinäisyydessä lakastunut.

Väsyneesti lepäsi vanhuksen pää olalla. Silmät olivat suljetut ja henki liikkui toisissa maailmoissa.

Kuului hiljainen risahdus. Vanhus säpsähti ja tähysteli urkkivasti ympärilleen. Mutta se olikin vaan pieni sisilisko, joka jalotteli viimeistä kertaa, ennenkuin vaipui talviuneensa.

Vanha Väinö huokasi ja mumisi itseksensä:

»Hupsu, joka vielä yhä toivot . . . Seitsemän kertaa neljätoista kertaa on aurinko noussut ja laskenut, eikä *häntä* vieläkään ole näkynyt. Ja sinä ajattelit Liisasta niin suurta, sinä odotit hänestä niin paljon . . . Vanhus, voimasi lamautuvat – täytyykö viisautesi vaipua kanssasi hautaan? . . . Lännessä tuikkaa iltatähti; yö, peitätkö pimeyteesi maan, ennenkuin aamutähti syttyy idässä?»

Taaskin ojentausi vanhus ja kohdisti vakoilevan silmäyksensä metsänlaitaan, josta polku kulki kylään. Silloin – oliko se näköhäiriö? Kiireellisin askelin, melkein juosten kulki ihmisolento kohti sitä paikkaa, missä vanhus istui.

Väinö nousi ylös vavisten mielenliikutuksesta. Niin, se oli Liisa, kaivattu; hän tunsi tytön; pitkät hiuskiehkurat hulmuilivat tulessa. Liisa, Liisa – hänen toivonsa ei ollut turha ollut!

Ja nyt, tytön lähestyessä, kun hän oli ainoastaan muutaman askeleen päässä vanhuksesta ja huusi »isoisä, isoisä!», nyt levitti Väinö kätensä ja hymyili anteeksiantavasti, valmiina sulkemaan Liisan syliinsä ja vuodattamaan häneen henkensä ja rakkautensa voiman ja antamaan hänelle viisautensa.

Mutta Liisa heittäytyi hänen jalkoihinsa, syleili hänen polviaan ja käänsi kalpeat, itkusta kuihtuneet kasvonsa häneen. Mutta silmissä oli päättäväisyyttä ja sanat tulvivat hänen huuliltaan:

Oi, isoisä, en jaksanut! . . . Kuinka olen kärsinyt, kamppaillut ja kolkuttanut. Opetuksesi ovat järkyttäneet sieluani ja sanasi ovat tunkeutuneet sydämeni sisimpään. Ne ovat rikkirepineet rintani ja minun on täytynyt polkea itsekkyyteni jalkoihini, mutta se huutaa ja itkee, eikä hengelläni ole voimaa minua rauhoittaa. Mutta nyt kehotti minua henki sinua etsimään. Nyt tiedän, että sinulla, ainoastaan sinulla on viisaus, pelastus ja rauha. Ja nyt tulen ottamaan, tulen vaatimaan sinulta tiedon syntysanat, taikka menehtymään epätoivon mustaan yöhön.

»Isä, sinä osotit, mikä oli petollista rakkaudessani Aarnoon, ja kun sen kerran *näin*, kuinka olisin voinut kauemmin olla sokeana? Kaikki oli vain virvaa, petosta ja valhetta. Ja vaikka Aarno olisi palannutkin ja tarjonnut uudelleen rakkautensa minulle, ei se olisi minua vähäkään lohduttanut. Minä tiesin, että hänen tunteensa olivat kerrassaan itsekkyyttä, ja myöskin, että oma kohtaloni oli sama – ja selvästi näin, että itsekkyyks oli kärsimystä ja valhetta. Mutta toinen elämä – sekin oli minulle vierasta. Elämä hengessä, elämä armeliaassa rakkaudessa, jonka avasit silmiäni katseltavaksi ja jossa elin tietämättömänä lapsena – sekin oli kadottanut viehätyksensä. En sitä kaivannut, eikä se minusta tuntunut onnelta, *miksi* sitä sitten eläisin? Olin itseks, itsekkäämpi kuin koskaan ennen, ja kuitenkin saatoin asettua ulkopuolelle ja tutkia itsekkyyttäni. Ja minä tuomitsin itseäni ja päätin viettää lapsen elämää rakkaudessa. Mutta, isä, en sitä voinut, sillä lanka oli katkennut enkä enää löytänyt oikeata päätä, sieluni oli täynnä epäilyksiä ja lakkaamatta se kysyi: miksikä yhtä, miksikä toista?

»Tuli sitte hetkiä, jolloin kadehdin ihmisiä, jotka sokeudessaan vaeltaen etsivät tietämättömydessänsä onnea, itsestä onnea – mutta he löysivät sen, isä, he sen löysivät ja olivat tyytyväisiä. Ah, jos olisin minäkin saanut rakastaa ja olla rakastettu – mitä sitte, jos rakkaus olikin sokea ja itseks? Olisinhan saanut nauttia hetken unhosta ja saanut haaveilla itseäni vapaaksi suruista ja tuskista . . . ja silloin vääntelin tuskissani Aarinoa kaihoten . . .

Mutta ei, ne olivat heikkouden hetkiä. Sillä sitten tuli kauhein.»

»Äiti – äiti kuoli! Hän kuoli surusta. Ja minä – minä tapoin hänet.»

»Hänellä ei enää ollut mitään iloa elämästä. Usein olin katkera, ynseä ja kärsimätön. Hän ei nähnyt, mitenkä sisässäni kärsin, hän ei enää tuntenut minua – eikä hän jaksanut kauempaa elää.»

»Oi, mitenkä voin tämän sovittaa, kuinka voin hyvittää rikokseni, joita olen tehnyt häntä, sinua ja kaikkia ihmisiä vastaan?»

»Isoisä, sinä sen tiedät, sinä voit neuvoa minua! Olen yksin, aivan yksin, ainoastaan sinä olet jällellä, ja sinä olet ainoa, joka omistat viisautta. Mitä ikinä se minulle maksaisikaan, tulkoot osakseni mitkä kärsimykset tahansa – nyt minun täytyy tulla tietämään, miksi kaikki on niinkuin on, nyt vaadin sinulta viisauden syntysanoja. Ne minulle annettuasi, ja saatuani rauhaa sielulleni, menen ihmisten asumuksille ja julistan heille, että heidän ei tule elää niinkuin he nyt elävät, ja niinkuin minä olen elänyt, vaan heidän täytyy nähdä totuus ja elää rakkaudessa. Minä tulen vaeltamaan kylästä kylään, kunnes ruumiini herpaantuu, ja minä olen julistava pelastusta, kunnes kieleni ei enää taivu puhumaan.»

Tyttö vaikenä. Hänen puheensa oli kumpuillut intohimoisesti, ja sanomattoman tuskaisesti hän katsahti ylös vanhukseen, jonka jalkojen juuressa hän yhäti oli polvillaan.

Kuinka suurta osanottoa ja rakkautta osottikaan katse, joka häntä kohtasi ukon säteilevistä silmistä! Ja ukon ääni vapisi myötätunnosta ja aavistavasta luottamuksesta, kun hän hiljaa lausui:

»Autuas olet sinä, joka olet puhdistunut sieluntuskan tulessa, sillä sinulle on tapahtuva suuri ilo.»

Ja hän laski kätensä tytön otsalle hiljaa rukoillen.

Silloin näytti tytön katseesta kovuus sulavan ja katkeruus hipuvan pois hänen sydämestänsä. Ja rauha – virkistävä rauha laskeusi hänen sieluunsa, tunkeutui hänen jäseniinsä, valaen mettä haavoille, ja tuuditti surun nukkumaan.

Huoahdaen vaipui hän hiljaa maahan, silmät ummistuivat, ja huulilla väreili vieno hymy. Mutta ukko kumartui ja nosti hennon olennon käsivarsilleen. Oli niinkuin hänen jäsenensä olisivat saaneet takaisin nuoruutensa joustavuuden, ja hän kanto, kasvot voittoa säteillen, uinailijan majaan.

Mutta aurinko oli jo laskenut, ja syksy-yö peitti seudun tiheään harsoonsa.

(Jatk.)

Elia Vera.

Sydänsuru.

IV.

Mikä säteilevä syksy-aamu, mikä pikkulintujen viserrys kuuluukaan lehdettömästä koivusta majan luona! Väinö-vanhus, joka oli valvonut koko yön rukoillen ja mietiskellen, läheni akkunaa ja avasi sen selkoselälleen. Raitis aamuilma virtaili sisälle ja lyöttäytyi huone-pahasen pienimpäänkin soppeen. Ja katso, huoneen lavitsalla lepäsi tyttö, nuori ja kalvas kuin aamunkoi, mutta suloisesti hymyten uinussa. Eikä tuulen henki joutunut hämilleen, vaan suihkasi suudelman tytön rusottavalle poskelle.

Ukko seiso i akkunaa luona ja katseli, kuinka auringon säteet laaksossa leikittelivät aamusumukossa. Hän näki, kuinka sumukko vastusti ja taisteli viimeiseen saakka olemassaolonsa puolesta, mutta mitenkä se valon voittokulun edeltä murtui ja hä lveni avaruuteen.

Ja viisas Väinö puheli itseksensä:

»Saako vanhuskin vielä riemuita? Koittaako hänelle päivä, syttyykö aamutähti? Katso, idässä valo jo säteilee ja hajottaa epäilysten sumukkoa.

Sinä heikko, et luottanut taivaan voittoon. Nyt herää hän uuteen eloon, ja viisauden aurinko tulee loistamaan läpi vuosisatojen. Niin, henki on voitokas.»

Ja ukko hymyili onnekasta hymyä.

Silloin kuului keveitä askeleita hänen takanaan ja kaino ääni kuiskasi: »Iso-isä.»

Vanhus kääntyi ja siinä seiso i Liisa, jälleen löydetty, hyväilevän aamutuulen herättämänä, mutta sulounten purppurahohde kasvoillaan. Hänen katseensa oli taivaan säteilevä, mutta samalla kumman kysyväinen, ikäänkuin sielu, kahta maailmaa silmäiltyään, olisi ollut epätietoinen kumpaanko se kuului.

»Isoisä», hän kuiskasi vapisevalla äänellä; »niin kumma uni, niin elävä uni . . . vai oliko se unta?»

»Ei se ollut uni, vaan silmäys todellisuuden maailmaan», viisas vastasi, ikäänkuin olisi tietänyt mitä tyttö tarkoitti. »Nyt olet nähnyt sen, mitä olet kaivannut. Peittämätön totuus on näyttänyt sielullesi, kuka ihminen on. Tule, lapseni, istukaamme tuolle lavitsalle, ja kerro minulle kaikki, mitä olet kokenut henkien avaruudessa, ennenkuin muisto niistä häipyä aistien maailmassa.»

Ja hän talutti vapisevan tytön penkille; he istuutuivat vieretysten ja Liisa alkoi puhua hiljaa ja uneksivalla äänellä:

»Kuinka sen voinenkaan kertoa, isoisä? Oi, olin vapaana kuin pilvien tasalla lentelevä lintu ja loistavapukuinen enkeli seiso i edessäni. Se olit sinä, etkä kumminkaan sinä. Hän pyysi minua seuraamaan itseänsä. Me astelimme helmistä kudotun, taivaankaarena loistavan sillan ylitse ja saavuimme maahan, jonka pientareet hohtivat hopeana. Olimme ikäänkuin korkealla vuorella ja käyskentelimme hiutalepukuisten pikku enkelien keskitse. Ja saavuttuamme sen huipulle väreili ilma ympärillämme kultaa hohtaen. Ah, siellä istui kehässä loistavia miehiä, kaikki kauniita kuin jumala itse; ja minä tahdoin notkistaa polveni rukoukseen, mutta korkein heistä puhutteli minua ystävällisesti: »Tervetuloa luoksemme, sinä maaemon lapsi, sinut on tuotu jumalien maihin. Sinulle on suotu elävänä astua tänne sillä sinua hiuduttaa viisauden jano. Koska aikeesi on hyvä ja sydämesi puhdas, saat heittää silmäyksen salattuun maailmaan. Palaja takaisin ihmisten luokse ja vie mukana viesti taivaan valtakunnasta. Eläville rauhaa, valoa pimeyteen, totuutta ja rakkautta maailmalle.»

»Niin hän puhui ja kaikki kuiskasivat: »rauha», ja silloin väreili koko luomapiiri autuaassa ihastuksessa. Mutta enkelini nosti kätensä ja viittasi avaruuteen. Käännyin ja katselin kauas ympärilleni. Oi, mitä näin, koko maailma avautui silmilleni, koko elämä näyttäytyi katseilleni.

»Ja katso, silloin esiintyi taulu, jonka päälle oli hopeahohteisilla kirjaimilla kirjoitettu: Mikä on ollut.

»Minusta tuntui niin oudolta, taulua katsellessani. Siinä oli itkevä tyttö ja hänen edessään seiso i nuorukainen. Hän oli rakastanut tyttöä, mutta nyt hän sanoi hänelle jäähyväisensä. Ja tyttö rukoili polvillansa, että nuorukainen ei häntä hylkäisi. Mutta silloin näkyi loitommalla vielä toinen tyttö, kauniimpi kuin ensimmäinen; ja nuorukainen työnsi itkijän luotaan ja riensi toisen luokse, joka myöskin häntä rakasti.

»Ja sydäntäni kirveli. Sillä saatoin nähdä heidän sieluunsa ja näin, että he kaikki rakastivat toinen toistansa. Oi, miksi heidän ruumiinsa vaelsivatkaan sokeudessa; miksi eivät he tiedneet, että he rakastivat toisiaan? – Mutta sitte näin pieniä, kummallisia olentoja, jotka tulilangoilla olivat kiinni heidän ruumiissaan; ne vetivät sokeita minne tahtoivat ja sokaisivat heitä yhä enemmän. Näin vielä, että sama oli kaikkien ihmisten laita, ja se oli niin surullista.

»Mutta silloin ilmestyi äkkiä toinen kuva, joka tuntui minusta vieläkin oudommalta. Sen yläpuolelle oli kirjoitettu purppurahohteisilla kirjaimilla: Mikä on, – ja sekin esitti poikaa, joka heitti tytön suremaan, mutta tyttö eli vanhan vaimon – äitinsä – kanssa.

»Ja tiedätkös, isoisä! Minä tunsin henkilöt. Poika oli edellisen taulun itkevä tyttö, tyttö oli poika ja äiti oli toinen tyttö. Ja minä hämmästyin ja säikähdin.

»Silloin enkelini selitti:

»Kun henget lepäävät jumalan luona, rakastavat he toisiaan, mutta heidän astuessaan ulos jumalasta, tehdäkseen työtä, he unohtavat sen. Mutta jumalan laki on rakkaus ja se kääsee henkiä rakastamaan silloinkin, kun he työskentelevät ja kärsivät. Sentähden, kun henget astuvat ruumiin piemeyteen, eivätkä tunne oman valonsa lämpöä, yhtyy luonnon voima heidän ruumiisiinsa, ja niin tuntevat he vetovoimaa toinen toiseensa; siten he oppivat lopulta rakastamaan ja monen onnistumattoman kokeen perästä he tulevat tuntemaan oman olemuksensa. Tarkastele näitä kolmea henkilöä molemmissa tauluissa. Ensimmäisessä on itkevä tyttö ainoastaan luonnonvoiman leikkipallo, ja pojan tunteet ovat jo kylmentyneet häntä kohtaan; hän rakastaa toista tyttöä. Seuraavassa taulussa näet, että toinen tyttö on äitinä sille pojalle, jota hän viimein rakasti, joka nyt on hänen tyttärensä, ja oppii rakastamaan ilman intohimoa. Mutta poika edellisessä taulussa rikkoi rakkauden käskyä, kun hän hylkäsi rakastamansa tytön. Siksi saa hän nyt tyttönä kokea samaa kärsimystä, kädestä, jonka silloin hylkäsi.

»Kummallista, sanoin, mutta eikö tyttö, joka sittemmin tuli äidiksi, myöskin rikkonut rakkauden lakia, kun hän antoi rakastettunsa hyljätä toisen? Eikö hänelle siitä ilmoiteta?»

»Tietenkin; katso!»

»Ja minä katselin toista taulua: se jakautui kolmeen osaan. Ensimmäisessä kuvassa olivat kaikki henkilöt iloisia ja onnellisia. Nuorukainen ja tyttö rakastivat toisiaan, äiti rakasti heitä molempia. Hän siis oli eniten oppinut rakkaudesta. Toisessa kuvassa hylkäsi poika tytön – ja kolmannessa kuoli äiti surusta.

»Mutta samassa tunsin ankaran iskun sydämessäni ja kuulin äänen, ikäänkuin kaukaisena kaikuna huutavan »Liisa». Silloin heräsin, isoisä, siinä oudossa, hirvittävässä tunteessa, että tyttö toisessa taulussa olin minä – ja, että myöskin olin poika ensimmäisessä taulussa.

»Sano minulle, isoisä, nyt en enää ymmärrä, vieläkö uneksin vain olenko valveilla? Rinnassani asuu vielä onnellinen tunne, että olen ollut jumalien luona ja puhunut enkelien kanssa, mutta isoisä, mitä nuo taulut merkitsivät ja minkätähden olen näin rauhaton?»

»Olenko sitte ollut ennenkin täällä maailmassa? Olenko jo ennen elänyt tätä elämää?»

Liisa tarttui vanhuksen käteen ja katseli häntä rauhattomana kysyvästi silmiin.

Mutta viisas Väinö nousi ja sanoi vakavasti:

»Sinä sen sanoit, lapsi.» Hän astui akkunan luokse ja viittasi poikansatyttären tulemaan luoksensa.

»Katso, missä ihanassa maailmassa me ihmiset elämme, katso, mikä kauneus tuhansissa eri väreissä kaikkialla hohtaa! Kukkasia kasvaa ja lakastuu, kesäiloa seuraa talvi, ja yö sulkee mustaan syliinsä päivän – mutta jälleen voittaa kesä kylmän ja lumen, maan povesta nousee uusia kukkia, ja yön jälkeen tuopi aurinko uuden päivän. Muodot syntyvät ja kuolevat, mutta elämä on yksi, henki on yksi, ja sen olemus on kuolematon. Se luopi ja hävittää, muodostaa ja rikkoo, mutta itse on se vapaa ja iankaikkinen. Niin on ihmisenkin laita. Hän on henki – henki hän on. Hän ottaa itselleen ruumiin ja heittää sen pois, hän ottaa itselleen uuden ja kuluttaa sen loppuun, eläen aikakausien lävitse. Hän on kuolematon, oi, miksikä ihminen suree?»

»Tyttäreni, taivuta sydämesi jumalan ihmeelle. Kaunis on elämä, kaunis on kuolema, ihminen on henki. Hän käy elämästä elämään ja kokoaa viisautta. Ja joka askeleella, jonka hän ottaa, kasvaa hänen sydämensä – yhä syvemmin ja syvemmin hän oppii olemustansa tuntemaan – lopuksi hän syleilee rakkaudessaan kaikkea elävää.

»Lapsi, miksikä surra? Katsele eteenpäin, sinun olemuksesi on iankaikkisuudessa, sinä elät alati, ja rakkauden sammumaton tuli kannattaa sinua. Mitä ovat maalliset ilot? Hetken mielikuvitusta. Mitä ovat maalliset surut? Tuskallista syntymistä suurempaan viisauteen, suurempaan onneen, suurempaan rakkauteen.

»Oi, astu uuteen elämään! Sinä olet vastaanottanut tiedon tulikasteen. Silmäsi ovat auenneet; nyt voit katsella; nyt näet hengen, missä ennen näit ainoastaan muotoja; nyt näet elämän, missä ennen näit ainoastaan tuskaa ja kuolemaa; nyt näet rauhaa, iloa ja täyteläisyyttä, missä ennen näit ainoastaan tyhjyyttä. Ole vahva ja käy käsiksi työhösi!

»Ihmiset ovat henkiä, he rakastavat toinen toistansa. Mene ja ilmota se heille! Sinä olet ikäsi keväässä nähnyt totuuden.

»Oi, ihana osasi, että saat auttaa. *Se*, se on suuri salaisuus. Ihmisten täytyy oppia rakastamaan, että he oppisivat auttamaan. Totinen työ, jumalan työ, on auttamista. Tyttäreni, rakkaani, olet saanut kyvyn, älä sitä myy, älä anna sen hivuuttaa itseään. Seuraa enkelin neuvoa ja vie taivaan sanoma murehtivalle maailmalle.»

Vanhus vaikenä, suuria kyynel-karpaloita vieriskeli hänen ryppyisille poskilleen.

Mutta Liisa hiipi hänen rinnoilleen ja sanoi hiljaa, sointuvasti:

»Isoisä, kuinka suurta se on, kuinka kaunista! Minä tunnen ihmisen, tunnen Jumalan hengen; nyt on Liisa kuollut eikä enää sure – oi, kuinka Aarnoa rakastan ja sinua ja äitiä, joka kuoli, ja kaikkia – kaikkia. Näetkö, enkelit ympäröivät meitä, ja sinä, isoisä, olet yksi niistä – nyt vasta tunnen sinut – he kuulevat lupaukseni ja katselevat minua lempeästi hymyillen. Niin, minä lupaan koko sielustani, että seuraan heitä ja sinua, autan ihmisten lapsia ja vien lohdutusta kärsiville. Minä tulen julistamaan heille totuutta, ja näyttämään heille tietä Jumalan luokse ja opetan heitä rakastamaan – ja kaikki hyvät voimat, te tulette minua auttamaan. Isä, anna minulle siunauksesi!»

Mutta aamuauringon säteet heijastuivat ukkoon, joka painoi nuorta tyttöä rinnoilleen, ja linnut iloitsivat puiden latvoissa.

Elia Vera.